

CAUZELE ȘI CONSECINȚELE MIGRĂRII POPULAȚIEI RURALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Andrei COJUHARI, Prof. univ., Dr.hab.,

Corina CAUȘAN, Dr., Liuba DOROFEEV, doctorand

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Dinamica negativă a ocupării forței de muncă are o nefastă influență asupra productivității și creșterii economice. Totodată salariile mici și neatractivitatea pieței muncii crează premisele migrației. În articol se conține o amplă analiză a acestui fenomen în baza datelor statistice și a sondajului realizat de autori.*

Cuvinte cheie: *Ocuparea forței de muncă, mediul rural, migrație internă, migrație externă, migrație de muncă.*

Pe parcursul perioadei postbelice, pînă la declanșarea crizei economice, în mediul rural al Republicii Moldova a fost înregistrată o **migrație internă** destul de intensă în direcția „sat – oraș”. Acest fenomen a fost determinat de creșterea rapidă a orașelor din perioada respectivă. În anii 1960 - 2000, emigrarea din mediul rural a variat anual în limita de 44 - 71 mii de oameni [3, p. 67].

Începînd cu anii '90 ai secolului al XX - lea, odată cu deschiderea hotarelor spre Vest, a crescut brusc intensitatea **migrației externe**, îndeosebi a celei de forță de muncă tinere. Cea mai mare parte a ei a emigrat din țară în căutarea unui loc de muncă. Plecarea masivă a forței de muncă din mediul rural a înrăutățit structura demografică a localităților, creînd dezechilibre demografice, diminuînd capacitatea de reproducere și de dezvoltare al acestora. Aceste fenomene emigraționiste au avut drept consecință reducerea substanțială a populației rurale de vîrstă tînă. Din numărul total de persoane ce migrează din localitățile rurale, grupa de vîrstă 16 - 29 ani constituie 30%. Migrația unui număr mare de persoane de vîrstă reproductivă are consecințe grave de descreștere a ratei natalității și conduce la **depopularea mediului rural**.

Migrația, fiind un fenomen de amploare în Republica Moldova, are numeroase repercusiuni economice și sociale, unele dintre care pot fi apreciate la momentul actual, altele, însă, urmează să se manifeste pe termen lung. În ultimele două decenii s-a declanșat un exod masiv al populației din spațiul rural, atît înspre Est, cît și spre Vest. Conform datelor Biroului Național de Statistică, migrația forței de muncă a afectat într-o proporție mai mare **mediul rural**. Sub aspect cantitativ, fenomenul migrație vizează, conform datelor Biroului Național de Statistică pentru anul 2013, pentru grupele de vîrstă 15-24 ani și 25-34 ani, 180,8 mii persoane în total pe republică, dintre care 138 mii tineri din mediul rural care muncesc sau caută un loc de muncă peste hotare.

Tabelul 1. Numărul emigranților din R.Moldova plecați la lucru în străinătate, mii persoane

Grupe de vîrstă	2009			2013		
	Total pe republică	Mediul Urban	Mediul Rural	Total pe republică	Mediul Urban	Mediul Rural
15 - 24 ani	69,9	12,2	57,7	69,2	11,0	58,2
25 - 34 ani	84,1	27,1	57,0	111,6	31,8	79,8
35 - 44 ani	69,4	22,6	46,9	74,5	23,0	51,5
45 - 54 ani	60,7	22,7	38,0	61,4	22,0	39,4
55 - 64 ani	10,5	4,8	5,7	15,5	6,5	9,0
65 ani și peste	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Total	294,8	89,5	205,4	332,4	94,4	238,0

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor statistice ale BNS al Republicii Moldova.

După cum rezultă din tab.1, majoritatea persoanelor plecate la lucru în străinătate (72%) sînt din mediul rural. Repartizarea emigranților din R.Moldova pe grupe de vîrstă și medii este prezentată în figura 1.

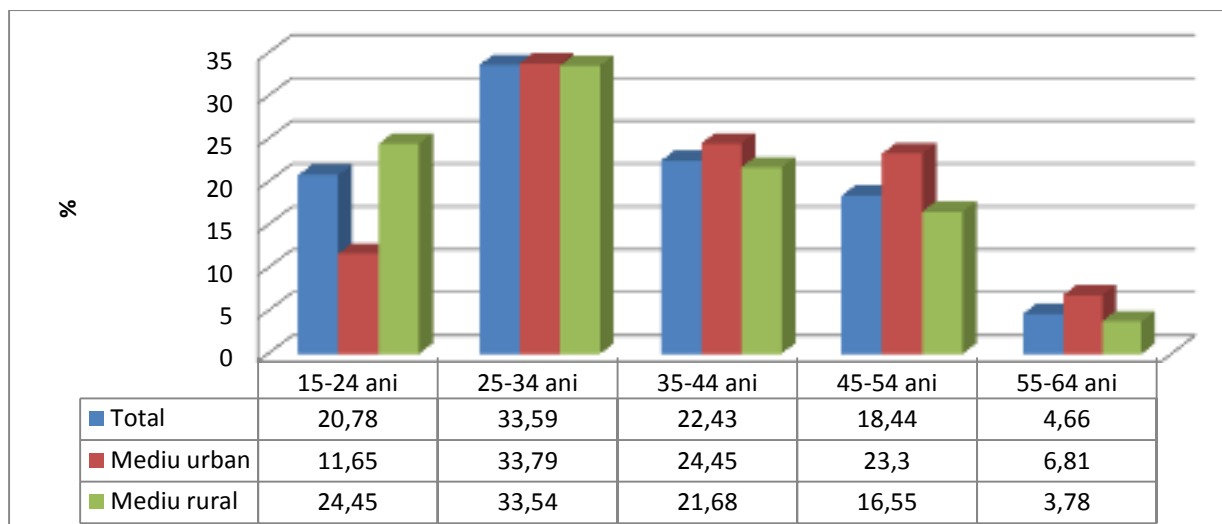

Figura1.Repartizarea emigranților după grupe de vîrstă și medii, % (2013)

Sursa: Elaborată de autor în baza datelor statistice ale BNS al Republicii Moldova.

Din analiza repartizării emigranților în funcție de medii și grupe de vîrstă rezultă că circa 58% din populația rurală în vîrstă de 15 - 34 ani se află în străinătate. Circa două treimi din cei declarați plecați sînt bărbați. Această situație va avea drept consecință pe viitor astfel de fenomene negative, precum reducerea efectivului forței de muncă, intensificarea fenomenului de depopulare a mediului rural și un impact negativ asupra stării familiei, inclusiv a educației copiilor. Analiza emigranților în funcție de sex și grupe de vîrstă este prezentată în figura 2.

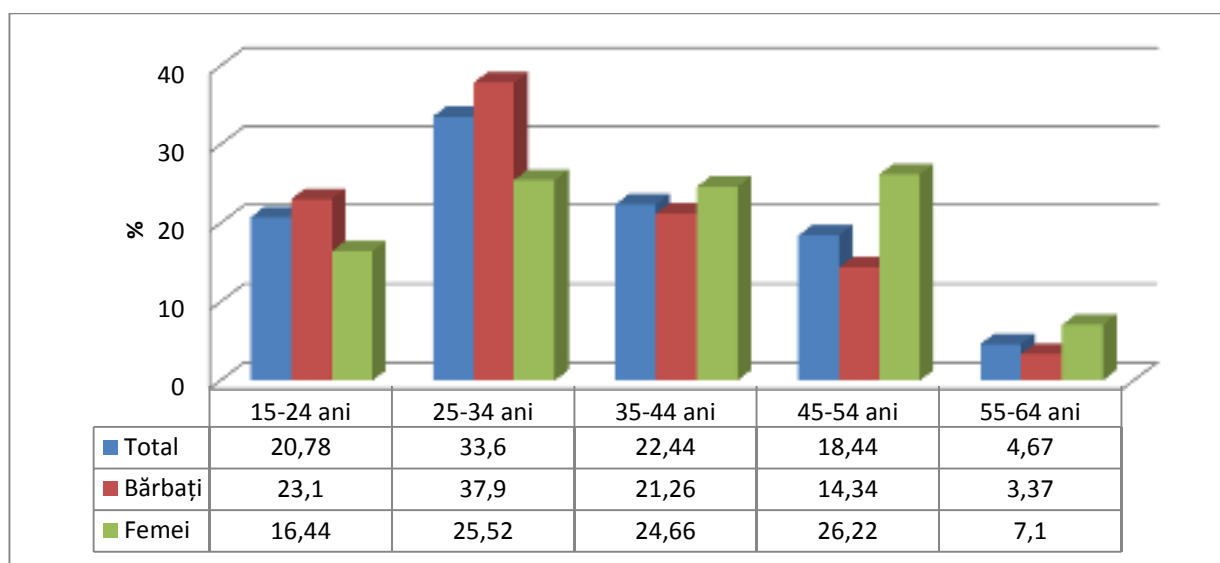

Fig.

2. Repartizarea emigranților după grupe de vîrstă și sex.

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor statistice ale BNS al Republicii Moldova.

Figura 2 relevă faptul că majoritatea femeilor (76,40%) se regăsesc în rîndul persoanelor adulte (25-54 ani), avînd o distribuție uniformă între grupele de vîrstă 25-34 ani, 35-44 și 45-54 ani (cîte 24-26%) și într-o proporție mult mai mică (16,44%) în rîndul tinerilor (15-24 ani) și, respectiv, 7,1% în rîndul persoanelor în vîrstă (55-64 ani). În rîndul bărbaților, cea mai mare pondere îi revine grupei de vîrstă 25-34 ani (37,9%), urmată de bărbații de 15-24 ani (23,1%) și 35-44 ani (21,26%). Vîrsta medie a emigranților este de 36,6 ani pentru bărbați și, respectiv, 38,5 ani pentru femei

Conform datelor Biroului Național de Statistică, factorii care au determinat plecarea la muncă peste hotare sînt în mare parte de natură economică, reprezentați de lipsa oportunităților de a obține venituri adecvate pentru trai. Astfel, 3 din 4 (76,5%) emigranți au indicat ca motiv principal al plecării peste hotare *salarile mici în Moldova*. Printre alte motive au fost invocate *lipsa locurilor de muncă conform competențelor/calificărilor avute* (8,8%) și *condițiile de muncă proaste* (6,0%), (figura 3).

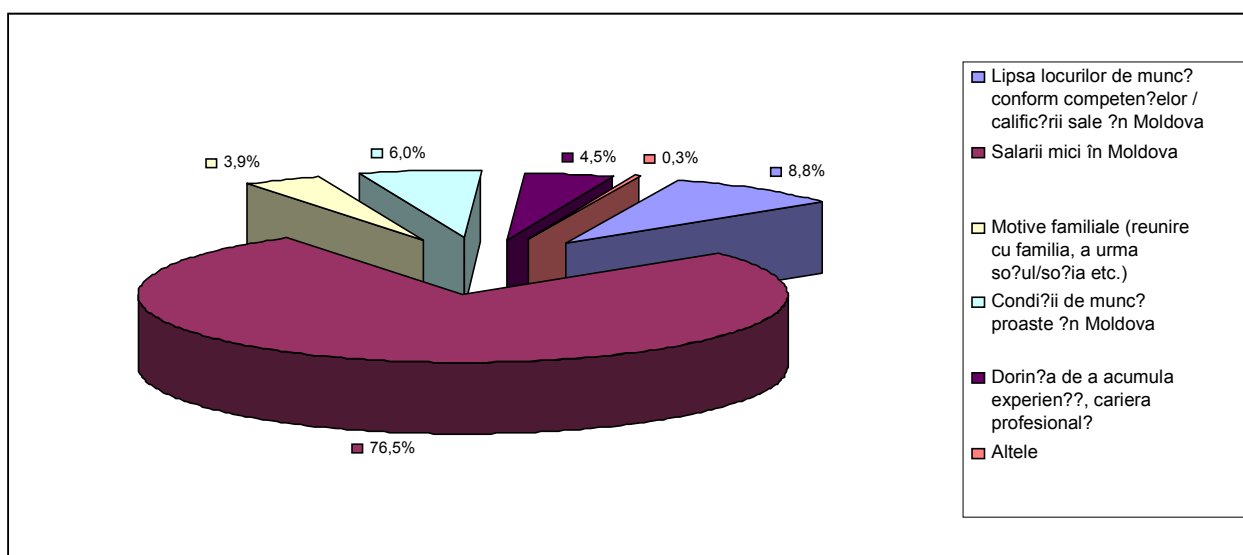

Figura 3. Motivele plecării peste hotare, %
Sursa: *Migrația forței de muncă*. Chișinău, 2013, p. 10.

Repartizarea după activitatea economică și locul de muncă avut pînă la plecare relevă faptul că majoritatea emigranților au activat în sectorul agricol (43,3%). Totodată, la bărbați acest indicator (50,3%) este net superior față de cel înregistrat la femei (28,4%). Un alt sector important în care au activat anterior bărbații sînt construcțiile (18,1% din total). În rîndul femeilor, 1 din 4 (26,9%) a lucrat anterior în administrație, învățămînt, sănătate, iar 1 din 3 (22,8%) – în comerț, hoteluri și restaurante.

Tabelul 2. Repartizarea emigranților conform activității economice pînă la plecare, 2013, (%)

Activități economice	Total	Bărbați	Femei
Total	100,0	100,0	100,0
Agricultură, economia vînatului și piscicultură	43,3	50,3	28,4
Industrie	9,5	8,3	12,0
Construcții	13,1	18,1	2,4
Comerț cu ridicata și cu amănuntul, hoteluri și restaurante	13,8	9,6	22,8
Transporturi și comunicații	5,0	6,4	1,9
Administrație publică, învățămînt, sănătate și asistență socială	12,1	5,2	26,9
Alte activități	3,3	2,1	5,7

Sursa: *Migrația forței de muncă*. Chișinău, 2013, p. 10.

După cum a fost menționat anterior, aproximativ 1/3 din migranții rurali sunt de 16-29 ani. Deci, această grupă de vîrstă prezintă un interes deosebit și în legătură cu aceasta a fost realizat un sondaj de către autori la Nordul Moldovei, UTA Gagauzia și Transnistria (aprilie-iulie 2014). Sondajul confirmă unele din datele menționate mai sus și reflectă unele clarificări. Mai puțin de jumătate din tinerii din Transnistria chestionați (35,93%) intenționează să meargă peste hotare, dintre care pentru 25,56% aceasta ar fi prima experiență, pentru 10,37% – una repetată, iar 64,07% nu intenționează să părăsească țara. Aceeași situație a fost înregistrată și în zona de Nord a republicii, unde 37,45% din respondenți au optat pentru plecarea lor peste hotarele țării. O situație inversă a fost înregistrată în UTA Găgăuzia, unde 51,66% intenționează să meargă peste hotare, iar 48,34% au răspuns negativ.

Tabelul 3. Intenția de emigrare a tinerilor cu vîrsta de 15-24 de ani (în %)

	Nord	UTA Găgăuzia	Transnistria
Da, pentru prima dată	22,63	34,32	25,56
Da, deja fiind peste hotare	14,82	17,34	10,37
Nu	62,55	48,34	64,07
TOTAL	100,00	100,00	100,00

Sursa: Elaborat de autori în baza rezultatelor sondajului.

Respondenții care intenționau să emigreze au fost întrebați cât timp au de gând să stea peste hotare. Majoritatea tinerilor doresc să emigreze pentru o perioadă relativ scurtă: pentru mai puțin de jumătate de an – 26,46%; de la un an pînă la trei ani – 22,90%. Un număr mic de respondenți ar dori să stea peste hotare 3-5 ani (13,54%), iar cei care ar dori să rămînă acolo permanent formează 17,05% din numărul total.

Sondajul efectuat ne oferă informații și despre țările de destinație pentru emigranți (fig.4). Astfel, cel mai mare flux de emigranți este orientat spre Rusia și Italia, respectiv 44,2% și 13,6%. Alte destinații importante includ Ucraina, România, Portugalia, Franța, Canada, Spania, Grecia și Republica Cehă. Mai există migrațiune de anvergură în Israel, Turcia și SUA.

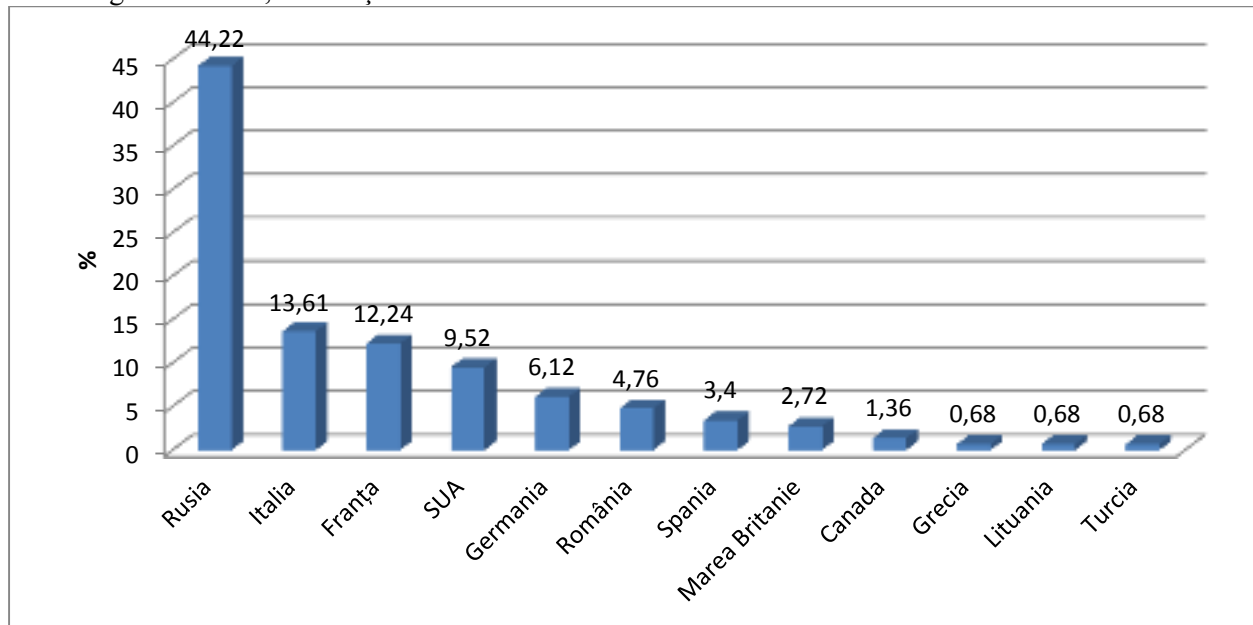

Fig. 4. Țările de destinație pentru emigranți.

Sursa: Elaborată de autori în baza datelor statistice ale BNS al Republicii Moldova.

Este de menționat faptul că persoanele originare din mediul rural tind să aleagă mai frecvent Rusia decât alte destinații – țările Europei de Vest. Una din explicațiile acestei tendințe este costul migrației, deoarece este mult mai ieftin să migrezi în Rusia, iar gospodăriile rurale (mai nevoiașe) ar putea, pur și simplu, să nu fie în stare să aleagă altă destinație. Pe lângă aceasta, persoanelor care călătoresc în Rusia li se oferă, în principal, munci fizice sezoniere în domeniul construcțiilor și agriculturii. În țările occidentale sînt mai răspîndite alte activități, cum ar fi, bunăoară, asistență pentru copii, asistență socială sau alimentație publică.

Migrația persoanelor tinere din zonele rurale este o migrație determinată de factori economici. Majoritatea tinerilor vor să plece în căutarea unui loc de muncă (53,78%), urmați de cei care ar dori să-și facă studiile peste hotare (14,06%). Circa 11,84% doresc să se dezvolte profesional, iar ponderea celor care intenționează să călătorească este de 5,69 %. Aceste date susțin ideea precum că tinerii consideră că nu pot câștiga destul în Moldova, indiferent de serviciu (tabelul 4).

Tabelul 4. Distribuția respondenților după scopul plecării peste hotare (în %)

Scopul	Nord	UTA Găgăuzia	Transnistria	Total
Studii	20,00	12,88	9,30	14,06
Muncă	49,47	63,80	48,06	53,78
Dezvoltare profesională	10,53	11,04	13,95	11,84
Programe de tip „Work&Travel”	3,16	4,91	7,75	5,27
Călătorii	3,16	3,07	10,85	5,69
Vizitarea rudelor	9,47	3,07	6,20	6,25
Schimb cultural	3,16	1,23	3,10	2,50
Altele (traiful)	1,05	-	0,78	0,92

Sursa: Realizat de autor în baza rezultatelor sondajului.

În general, în Republica Moldova, preponderent în regiunile rurale, mișcările migraționale ale tinerilor sînt determinate de factori cum ar fi sărăcia și lipsa de oportunități de angajare. Emigranții moldoveni sînt atrași de locurile de muncă potențiale din țările vecine și în Uniunea Europeană. Situația economică nesatisfăcătoare rămîne în continuare factorul dominant, alături de o serie de alte cauze ce împiedică reîntoarcerea emigranților acasă. Participanții la sondaj susțin că reîntoarcerea este condiționată de o guvernare mai bună, de oportunități

de angajare în câmpul muncii, o infrastructură corespunzătoare pentru dezvoltarea afacerilor și o calitate mai bună a serviciilor publice, cum ar fi învățămîntul și sănătatea.

Datele prezentate arată că migrația are atât aspecte pozitive, cât și negative din punct de vedere al mentalității, dar și în plan social. Printre aspectele pozitive putem menționa circulația forței de muncă, care favorizează diseminarea cunoștințelor tehnice și a metodelor moderne de lucru între statele afectate de fenomenul migrației. În Uniunea Europeană, libera circulație a persoanelor potențează adoptarea unui mod de gîndire european. Pentru țările de origine a emigranților, fluxurile de capital care intră în țară sporesc într-o oarecare măsură produsul intern brut, dar și creșterea nivelului de trai al familiilor emigranților și al comunităților din care aceștia provin. Astfel, veniturile ce ar fi putut fi generate de forța de muncă emigrantă sînt compensate, mai mult sau mai puțin, de resursele monetare remise de aceștia în țara de origine. Raportul în care această compensare este pozitivă sau negativă depinde de diverși factori și rămîne o problemă complicată.

Transferurile financiare ajunse în țară sînt destinate pentru cheltuieli curente, schimbarea domiciliului, reamenajarea locuinței, procurarea unui mijloc de transport, mai rar pentru inițierea unei afaceri. De asemenea, datorită contactului cu societățile occidentale, apar modificări în stilul de viață, alimentație și vestimentație, crește nivelul educației sanitare, crește implicit ponderea educației, cel puțin pentru descendenți.

Totodată, susținerea financiară de peste hotare îi face pe tineri mai inerți în căutarea unui loc de muncă și în lansarea activităților antreprenoriale. În sondajul realizat de autori, 14,07 % din respondenți au mărturisit că primesc transferuri de bani de peste hotare. Această proporție include doar tinerii care primesc resurse financiare direct de la emigranți, însă numărul persoanelor care beneficiază ar putea fi mai mare, întrucît unele persoane ar putea beneficia indirect (tabelul 5).

Tabelul 5. „Dumneavoastră personal primiți bani de peste hotare?” (în %)

Răs-puns	Nord		UTA Găgăuzia		Transnistria		Total	
	Număr de persoane	Pondere, %	Număr de persoane	Pondere, %	Număr de persoane	Pondere, %	Număr de persoane	Pondere, %
Da	35	12,96	42	15,56	37	13,70	114	14,07
Nu	235	87,04	228	84,44	233	86,30	696	85,93
Total	270	100,00	270	100,00	270	100,00	810	100,00

Sursa: Realizat de autori în baza rezultatelor sondajului.

Conform datelor BNS, familiile emigranților utilizează banii primiți de peste hotare în principal pentru acoperirea cheltuielilor curente ale gospodăriei (hrană, îmbrăcăminte, plata serviciilor etc.), fapt confirmat de 88,9% din respondenți (care trimit bani acasă). Pentru fiecare al doilea emigrant (49,7%), la fel de importante sînt cheltuielile legate de procurarea, reparația sau construcția caselor/locuințelor, iar pentru fiecare al treilea (36,0%) – procurarea bunurilor de folosință durabilă (automobil, TV, computer etc.). Alte scopuri de utilizare a banilor primiți sînt: achitarea/plata datoriilor (16,7%), plata pentru tratament (13,1%), plata pentru studiile membrilor familiei (12,6%), investiții în agricultură (10,2%), odihnă/distracție (6,0%). 3 din 10 (28,7%) respondenți au menționat că economisesc banii primiți [4, p. 14]. Majoritatea emigranților (81,3%) transferă / transmit bani familiilor. Din rîndul acestora, o treime (35,8%) transferă/trimit sub 500 USD, 12,4% – între 500 și 800 USD și 7,2% transferă/trimite mai mult de 800 USD lunar. Au refuzat sau nu au știut răspunsul la această întrebare un sfert din numărul total de respondenți.

În concluzie menționăm faptul că fenomenul migrației, pe lângă consecințe negative de ordin economic, și social, are un impact periculos și asupra structurii populației, constituind o problemă demografică complexă pentru Republica Moldova. Autorii studiului „Cartea Verde a Republicii Moldova” apreciază migrația ilegală ca o formă a „*exodului de inteligență*”, deoarece populația care a emigrat se caracterizează printr-un nivel înalt de instruire (studii superioare sau medii de specialitate), cu un înalt nivel de calificare (pedagogi, medici, ingineri). Astfel, o consecință negativă a migrației externe o constituie pierderile de populație reproductivă, a populației calificate și economic active.

Bibliografie

1. Gorobievski S. *Managementul calității vieții și migrarea populației din Republica Moldova. În: Republica Moldova : Provocările migrației*. Chișinău, 2009, p.
2. *Impactul migrației populației asupra situației demografice din Republica Moldova*. Chișinău, ASEM, 2006. 178 p.
3. Mîtcu M., Hachi M. *Populația rurală a Republicii Moldova: cercetări geodemografice*. Chișinău: Editura ASEM, 2008. 243 p.
4. *Migrația forței de muncă*. Chișinău, 2013. 53 p.
5. *Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova* <http://statbank.statistica.md/>